

УДК 347.775

«НЕПАТЕНТОВАНИЙ ВИНАХІД» І «НОУ-ХАУ»: СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ

Вікторія ДМИТРЕНКО,

старший викладач кафедри інтелектуальної власності і права
Київського інституту інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»;
здобувач Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності
Національної академії правових наук України

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено аналізу понять «ноу-хау», «винахід», «корисна модель», з'ясовано відмінність ноу-хау від непатентованих технічних рішень, а також розглянуто способи розпорядження майновими правами на ці об'єкти. Проаналізовано правомірність використання понять «непатентований винахід», «неохоронюваний винахід». Досліджено способи охорони технічних рішень. Висвітлено авторську позицію щодо особливостей охорони результатів технічної творчості та запропоновані критерії їх належності до певних об'єктів права інтелектуальної власності, зокрема до ноу-хау, винаходів та об'єктів авторського права.

Ключові слова: ноу-хау, винахід, корисна модель, результат інтелектуальної, творчої діяльності.

“UNPATENTED INVENTION” AND “KNOW-HOW”: CORRELATION OF CONCEPTS

Viktoriia DMYTRENKO,

Senior Lecturer at the Department Intellectual Property and Law
of Kiev Institute of Intellectual Property and Law
of National University “Odessa Law Academy”;
Applicant of Scientific and Research Institute of Intellectual Property
of the NALS of Ukraine

SUMMARY

The article is devoted to the analysis of the concepts of “know-how”, “invention”, “utility model”, the distinction of know-how from unpatented technical solutions is considered, as well as ways to dispose of property rights to these objects. The legality of the use of the concepts of “unpatented invention”, “unprotected invention” is analyzed. The methods of protection of technical solutions are investigated. The author’s position on the peculiarities of the protection of the results of technical creativity is highlighted and the criteria of their attribution to certain objects of intellectual property rights, in particular to know-how, inventions and objects of copyright, are offered.

Key words: know-how, invention, utility model, the result of intellectual, creative activity.

REZUMAT

Acest articol analizează conceptele de „know-how“, „inventarea“, „model de utilitate“, este stabilit contrastul cu know-how-ul soluțiilor tehnice generice, precum și ia în considerare modalități de dispoziție a drepturilor de proprietate la aceste obiecte. Se analizează legitimitatea utilizării conceptelor „inventie nepatentată“, „inventie neprotejată“. Se investighează metodele de protecție a soluțiilor tehnice. Se evidențiază poziția autorului în ceea ce privește caracteristicile de protecție a creativității tehnice a rezultatelor și a criteriilor propuse pentru atribuirea acestora la anumite drepturi de proprietate intelectuală, în special, know-how, invențiile și drepturile de autor.

Cuvinte cheie: know-how, inventiv model util, rezultatul activității intelectuale.

Постановка проблеми. Досліджуючи питання розпорядження майновими правами на ноу-хау, наштовхуємося на позиції дослідників, що для ноу-хау необхідно виділити окремий договір – договір про передання ноу-хау, натомість інші договірні форми розпорядження правами на цей об'єкт дослідження, як правило, відхиляються. За договором про передання ноу-хау, за висновками Т. Бегової, надається право на використання ноу-хау з переданням для цього відповідної інформації, досвіду, знань [1, с. 111]. Як зазначають автори колективної монографії за редакцією Ю. Капіци, передання ноу-хау в міжнародній практиці розуміють як надання ліцензії (виключної, невиключної) на використання ноу-хау, та, в окремих випадках, як передан-

ня виключних майнових прав на ноу-хау [2, с. 75]. Одразу починаємо розмірковувати: чи можна застосовувати безпатентну ліцензію для надання дозволу на використання ноу-хау? Оскільки, якщо на певний об'єкт технології не видано патент у зв'язку з його неохороноспроможністю чи якщо його автор вирішив не подавати на реєстрацію результат, а зберігати конфіденційність, то його можна охороняти як ноу-хау. Відомо, що на об'єкти, на які не видані патенти, надають дозвіл щодо їх використання саме шляхом безпатентної ліцензії. Виникає питання: чи можна говорити, що непатентований винахід і є ноу-хау? І чи взагалі можна називати винаходами об'єкти на які немає охоронного документа?

Актуальність теми дослідження обумовлена недослідженістю правової природи ноу-хау, невизначеністю правомірності існування понять «непатентований винахід», «неохоронюваний винахід», нез'ясованістю відмінних ознак неохоронюваних державою результатів технічної творчості та ноу-хау і, відповідно, можливості використання, за аналогією з об'єктами права інтелектуальної власності, на які не були видані патенти.

Стан дослідження. Про існування винаходів, які не охороняються патентом, указували у своїх дослідженнях С. Довгий, В. Жаров, В. Зайчук, В. Коноваленко, автори науково-практичного коментаря до Книги 4 Цивільного кодексу України за редакцією професора І. Спасиво-Фатєєвої та інші. Позицію про те, що винахід може вважатися власне винаходом тільки за умови його відповідності умовам патентоздатності висловлювали Е. Гарєєв, автори словника-довідника з інтелектуальної власності за загальною редакцією О. Святоцького. Договір про передання права на ноу-хау як вид безпатентного ліцензійного договору досліджено Л. Меняйло, про існування ліцензій на ноу-хау вказував В. Дмитришин, відстоювали позицію доцільності виділення окремого договору про передачу ноу-хау Г. Штумпф, О. Чобот, Т. Бегова. Водночас недостатньо описаним вважаємо питання відмінності ноу-хау від неохоронюваних державою результатів технічної творчості та різниці у способах розпорядження правами на ці об'єкти.

Метою та завданнями статті є з'ясувати правомірність використання понять «непатентований винахід», «неохоронюваний винахід» у правовій науці, порівняти ноу-хау з неохоронюваними результатами технічної творчості, а також проаналізувати можливість застосування безпатентної ліцензії з метою надання дозволу на використання ноу-хау.

Виклад основного матеріалу. Під час створення технічного рішення, яке відповідає критеріям правової охорони як винахід чи корисна модель, винахідник приймає рішення розкрити суть технічного результату і отримати охоронний документ – патент, який матиме обмежений строк чинності (20 років для винаходів і 10 років для корисних моделей від дати подання заявки) з наступним переходом прав на ці об'єкти у суспільне надбання, що дозволить винахіднику реалізувати лише своє особисте немайнове право на даний результат, однак більше не сприятиме отриманню прибутків. Або, як альтернатива, винахідник може не подавати свій творчий результат на реєстрацію, а залишити інформацію як конфіденційну, тобто як ноу-хау, строк охорони якого буде тривати стільки часу, наскільки довго автор зможе зберегти його в конфіденційності. Трапляються випадки, коли винахідник описуючи формулу винаходу чи корисної моделі, навмисне розкриває її частково, залишаючи особливо цінний результат в конфіденційності. У результаті, винахідник отримує патент, але жодна особа вже не зможе повністю відтворити результат, через брак повної інформації. Тобто ноу-хау може існувати і як цілісний результат інтелектуальної, творчої діяльності, так і як складник винаходу корисної моделі, яка не розголошується. Існують випадки, коли технічне рішення є не достатньо охороноспроможним для отримання патенту на винахід чи корисну модель, тому його автор приймає рішення залишити свій результат як ноу-хау. Говорити про переваги та недоліки цих способів охорони результатів інтелектуальної, творчої діяльності не є коректним, оскільки все залежить від мети винахідника, вагомості технічного рішення та його охороноспроможності.

Постає питання щодо розмежування непатентованих результатів технічної творчості та ноу-хау, а також правомірності вживання понять «непатентований винахід», «неохоронюваний винахід». Чи, якщо на певне технічне

рішення не видано патент, такий об'єкт взагалі не можна називати винаходом?

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15.12.1993 р. та п.1.2 Правил складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель, затверджених Наказом Міністерства освіти і науки України № 22 від 22.01.2001 р., під винаходом (корисною моделлю) визначено результат інтелектуальної діяльності людини в будь-якій сфері технології [3; 4]. З аналізу цього визначення стає очевидним, що будь-який результат інтелектуальної діяльності людини у сфері технології є винаходом або корисною моделлю. Однак одразу виникає питання: а якщо поданий на реєстрацію результат не є патентоздатним, то як, виходячи із законодавчого визначення, називати ці об'єкти – винаходами чи корисними моделями? Чи, можливо, коректніше називати їх технічними рішеннями, результатами інтелектуальної, творчої діяльності або навіть ноу-хау? Дещо інші визначення винаходу та корисної моделі наведені в п. 1.2. Правил розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель, затверджених Наказом Міністерства освіти і науки України № 197 від 15.03.2002 р., а саме: винахід – це технологічне (технічне) вирішення, що відповідає умовам патентоздатності, а корисна модель – нове й промислово придатне конструктивне виконання пристрою [5]. Відповідно до ч. 1 ст. 459 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), винахід вважається придатним для набуття права інтелектуальної власності на нього, якщо він, відповідно до закону, є новим, має винахідницький рівень і придатний для промислового використання, а в ч. 1 ст. 460 ЦК України, вказано, що корисна модель вважається придатною для набуття права інтелектуальної власності на неї, якщо вона, відповідно до закону, є новою і придатною для промислового використання [6]. А якщо результат інтелектуальної творчої діяльності не відповідає цим критеріям правової охорони, то чи матимуть у цьому разі автори цих результатів певні права інтелектуальної власності? Відповідно до ч. 1 ст. 418 ЦК України, право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений ЦК України та іншим законом. Тобто, якщо об'єкт створено в результаті інтелектуальної, творчої діяльності, то у його автора виникають права інтелектуальної власності. Коли саме виникають права на винахід чи корисну модель? З моменту створення (надання об'єктивної форми вираження) чи з часу державної реєстрації? Чи може особа сказати, що вона створила винахід не маючи охоронного документа у вигляді патенту? Як правильно назвати об'єктивно виражений, але ще не охоронюваний результат інтелектуальної, творчої діяльності людини? Які саме права виникають у творця, автора цього результату? Зміст права інтелектуальної власності складають особисті немайнові та (або) майнові права (ч. 2 ст. 418 ЦК України). Особисті немайнові права – це, передусім, права авторства, які мають нематеріальний характер. У ст. 423 ЦК України, до особистих немайнових прав інтелектуальної власності віднесено право на визнання людини творцем (автором, виконавцем, винахідником тощо) об'єкта права інтелектуальної власності, право перешкоджати будь-якому посяганню на право інтелектуальної власності, здатному завдати шкоди честі чи репутації творця об'єкта права інтелектуальної власності та інші особисті немайнові права інтелектуальної власності встановлені законом. Відповідно до ст. 424 ЦК України, майновими правами інтелектуальної власності є право на використання об'єкта права інтелектуальної власності, виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності, виключне право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта пра-

ва інтелектуальної власності, зокрема забороняти використання та інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом. Розрізняють виключні та невиключні майнові права. До виключних прав належить право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності, перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, зокрема забороняти таке використання. До невиключних – право на використання об'єкта права інтелектуальної власності та інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом. Уважаємо, що авторські права на результат технічної творчості виникають із моменту його створення, тобто надання йому об'єктивної форми вираження. Однак авторське право охороняє форму вираження, а не зміст. Із часу видачі патенту виникають права на винахід або корисну модель. А якщо з певних причин на результат не було отримано патент, то його можна охороняти як ноу-хау шляхом зберігання в конфіденційності.

У колективній монографії С. Довгий, В. Жаров, В. Зайчук та інші вказують, що «одні винаходи, які відповідають передбаченим законом критеріям патентоспроможності, стають у встановленому порядку офіційно визнаними запатентованими винаходами, а інші, які таким вимогам не відповідають або хоча й відповідають, але не оформлені у встановленому порядку, правовою охороною не користуються, однак не перестають через це бути винаходами» [7, с. 136]. У науково-практичному коментарі до Цивільного кодексу України з редакцією І. Спасиво-Фатєєвої зазначено, що об'єктивно існують два поняття винаходу – звичайне і юридичне. Під звичайним розуміють творче вирішення утилітарної проблеми, тобто будь-яке оригінальне вирішення для задоволення певної практичної потреби, а юридичне поняття вужче, оскільки не на кожен винахід у звичайному розумінні поширюються норми права інтелектуальної власності [8, с. 278]. За спостереженнями І. Коваль, «слово «винахід» широко використовується в науковій літературі, засобах масової інформації, на практиці та поза правовим полем, «зробити винахід» означає придумати щось нове, несподіване, оригінальне, а термін «винахідник» часто застосовується у значенні «вигадики». На відміну від побутового значення, в патентному праві винаходом визнається тільки об'єкт, який відповідає умовам правової охорони, що засвідчується патентом» [9, с. 86]. Схожої точки зору дотримуються В. Коноваленко, який указує, що варто розрізняти винахід (корисну модель) і запатентований винахід (корисну модель), у першому випадку розуміють технічне рішення, яке не охороняється патентним правом, а в другому – об'єкти патентного права [10, с. 136].

У тлумачному словнику юридичних термінів за редакцією В. Гончаренка, винахід визначено як технічне рішення в будь-якій галузі суспільно корисної діяльності, яке відповідає умовам патентоспроможності, тобто є новим, має винахідницький рівень і придатне для промислового використання. Право на винахід охороняється державою і засвідчується патентом [11, с. 45]. У словнику-довіднику з інтелектуальної власності за загальною редакцією О. Святоцького, винахід описано як «рішення утилітарної задачі в будь-якій галузі промисловості або іншій сфері суспільно корисної діяльності людини, що відповідає визначеним законодавством умовам надання правової охорони й визнане як винахід компетентним державним органом» [12, с. 25]. Заслугує на увагу позиція Е. Гарєєва, що «юридичне визначення винаходу має містити його головні ознаки як об'єкта правової охорони, такі як творчий характер, технічний характер, новизна, винахідницький рівень, придатність до промислового використання». Автор пропонує визначити винахід як «результат творчої діяльності людини, який є новим, має винахідницький рівень і придатний для

промислового використання та здійснення якого дає певний технічний результат» [13, с. 11].

Таким чином, узагальнюючи аналіз, спостерігаємо неоднозначність позицій щодо існування непатентованих та неохоронюваних винаходів. На нашу думку, не зовсім коректно називати винаходами ті результати інтелектуальної, творчої діяльності, які не відповідають відповідним критеріям правової охорони, оскільки, в українському законодавстві поряд з винаходами виділяють корисні моделі, які відрізняються від винаходів відсутністю критерію винахідницького рівня. Чи можна в такому руслі говорити про неохороноспроможну корисну модель? Як саме відрізняються між собою неохороноспроможні винахід на корисна модель? На нашу думку, виділення поняття «неохороноспроможний винахід» може вводити в оману осіб, яким такий об'єкт може бути даний у використання або відчужений. Уважаємо, що якщо об'єкт не відповідає критеріям новизни, промислової придатності та винахідницькому рівню, то це не винахід, а просто результат інтелектуальної творчої діяльності людини. У випадку, якщо цей результат є об'єктом технології, тоді також можна його назвати технічним рішенням.

Яким чином автор неохороноспроможного винаходу може захистити свій об'єкт, оберігати від конкурентів? Альтернативним способом патентної охорони є таке збереження творчого результату інтелектуальної діяльності в конфіденційності, як ноу-хау. Ноу-хау (в перекладі з англ. «know-how» – знати як, уміння, секрет виготовлення) – результат інтелектуальної, творчої діяльності, доступ до якого обмежено фізичною та/або юридичною особами. У Податковому кодексі України від 02.12.2010 р. ноу-хау визначено як право інтелектуальної власності на інформацію щодо промислового, комерційного або наукового досвіду [14], у Законі України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» від 14.09.2006 р. під «ноу-хау» описано технічну, організаційну або комерційну інформацію, що отримана завдяки досвіду та випробуванням технології та її складових, яка: не є загальновідомою чи легкодоступною на день укладення договору про трансфер технологій; є істотною, тобто важливою та корисною для виробництва продукції, технологічного процесу та/або надання послуг; є визначеною, тобто описаною достатньо вичерпно, щоб можливо було перевірити її відповідність критеріям незагальновідомості та істотності [15]. У Законі України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. ноу-хау визначено як сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навичок та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих [16]. У правовій доктрині також існують різні точки зору які розглядають ноу-хау як складову комерційної таємниці [1, с. 35] та навпаки, що поняття «ноу-хау» містить комерційну й службову таємниці [17, с. 72], як окремих об'єктів права інтелектуальної власності [18, с. 24], як синонім комерційної таємниці [7, с. 262]. Незважаючи на таку різноманітність позицій, вважаємо ноу-хау конфіденційною інформацією у сфері інтелектуальної власності.

Неохоронюване патентом технічне рішення може зберігатись автором в конфіденційності. Яким чином відрізняється такий неохоронюваний результат від ноу-хау? Якщо автор зберігає свій об'єкт в таємниці, то в такому випадку неохоронюваний результат і є ноу-хау. У випадку надання дозволу на використання таких неохоронюваних результатів інтелектуальної, творчої діяльності використовують безпатентну ліцензію, однак незрозуміло, чому неможна таку ліцензію поширювати на ноу-хау? Неохоронюване державою технічне рішення може охоронятися його автором в таємниці як ноу-хау за умови, якщо він вживатиме

адекватних заходів щодо зберігання його в конфіденційності, в іншому випадку, якщо результат не охороняється патентом і не збережений як ноу-хау, вважаємо, що тоді можна говорити виключно як про результат інтелектуальної, творчої діяльності людини, технічне рішення, яке охороняється авторським правом. Головне, що воно обов'язково має бути об'єктом, створеним в результаті інтелектуальної, творчої діяльності людини. Однак тут є певні застереження: авторське право охороняє форму вираження, а не зміст, тому, якщо суть об'єкта не охороняється ні державою, ні його творцем як ноу-хау, то є ризики, що будь-яка особа, може ознайомитись з об'єктом і почати його використовувати без згоди автора.

У ст. 1107 ЦК України перераховані договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, зокрема ліцензії на використання об'єкта права інтелектуальної власності, ліцензійний договір, договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності, договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності та інший договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Тобто цей перелік договорів не є вичерпним. Уважаємо можливим надання дозволу на використання ноу-хау за безпатентною ліцензією, по аналогії з непатентованими технічними рішеннями. За об'єктом ліцензії розрізняють патентні ліцензії, зокрема на винаходи й корисні моделі, ліцензії на ноу-хау (комерційну таємницю) [19, с. 48-49]. Ми не поділяємо поглядів до ототожнення ноу-хау та комерційної таємниці, тому припускаємо існування ліцензій на ноу-хау та ліцензій на комерційну таємницю. За способом охорони виділяють патентні, безпатентні та комплексні ліцензії [19, с. 49].

За позицією Г. Штумпфа, ліцензійний договір призначений для надання права на використання винаходу, який має патенту охорону, і тому, автором виділено договір про передачу ноу-хау [20, с. 43]. О. Чобот описав договір про передачу ноу-хау, як самостійний договір в системі цивільно-правових договорів, та вбачає суттєві відмінності між ліцензійним договором і договором про передання ноу-хау, які відрізняються характером опосередкованих ними відносин. На думку автора, за договором про передачу ноу-хау надають право на використання цього об'єкта. Автор пропонує спочатку укладати попередній договір, у якому може обумовити забезпечення конфіденційності ноу-хау, а потім укладати договір про передання ноу-хау [21, с. 119-142]. Т. Бегова пропонує укладати спочатку договір про розкриття ноу-хау, а потім вже договір про передання ноу-хау [1, с. 96]. Як вже було зазначено вище, Т. Бегова вважає, що за договором про передання права надається право на його використання. Це питання є складним та потребує детального вивчення, оскільки в праві інтелектуальної власності розрізняють договори щодо передання права (відчуження) та надання дозволу на використання. Однак ноу-хау – особливий об'єкт, і в міжнародній практиці вживають поняття «договір про передання ноу-хау» під яким, як правило, розуміють надання дозволу на використання.

Як зазначає В. Дмитришин, до патентної ліцензії належать договори про передання прав на використання об'єктів промислової власності, які компетентний державний орган визнав охороноспроможними і які охороняються відповідним охоронним документом, а до безпатентної – ліцензійні угоди, до якої входять або договори на об'єкти, які згідно із законодавством не є патентоспроможними, як наприклад, комерційна таємниця, або договори щодо об'єктів промислової власності, на які ще не подані патентні заявки або на які заявки вже подані, а патенти ще не видані [19, с. 52-53]. Л. Міняйло уточнює, що безпатентні ліцензійні угоди включають два види договорів: на об'єкти

промислової власності, на які ще не подані патентні заявки або на які заявки вже подані, а патенти не видані та договори на передачу ноу-хау. Щодо комплексної (гібридної) ліцензії Л. Міняйло зазначає, що за цим видом ліцензійного договору ліцензіат отримує право на використання як об'єктів промислової власності, які захищені, так і на ноу-хау, і у таких договорах, найбільш складних за змістом, кожен об'єкт окреслюється окремо [22, с. 62-64].

Відповідно до ст. 3 ЦК України, серед загальних засад цивільного законодавства вказано свободу договору, а в ч. 1 ст. 6 Цивільного кодексу (далі – ЦК) України вказано, що сторони мають право укласти договір, який не передбачений актами цивільного законодавства, але відповідає загальним засадам цивільного законодавства. Також у ч. 2 ст. 628 ЦК України уточнено, що сторони мають право укласти договір, у якому містяться елементи різних договорів (змішаний договір), відповідно до відносин сторін у змішаному договорі застосовуються у відповідних частинах положення актів цивільного законодавства про договори, елементи яких містяться у змішаному договорі, якщо інше не встановлено договором або не випливає із суті змішаного договору. Таким чином, окреме виділення договору про передачу ноу-хау має право на існування, однак, на наш погляд, треба чітко з'ясувати, які права за цим договором надаються. Водночас вважаємо, що безпатентна ліцензія на ноу-хау, як і на неохоронювані технічні рішення, на які з певних причин не було видано охоронний документ, також може застосовуватись із метою надання дозволу на використання цього об'єкта.

Підсумовуючи вищеведене, стверджуємо, що результати інтелектуальної, творчої діяльності можуть охоронятись авторським правом, яке охороняє лише форму вираження, а не зміст, та, у разі наявності відповідних критеріїв правової охорони, іншими інститутами права інтелектуальної власності. У випадку з технічними рішеннями, якщо вони відповідають критеріям правової охорони для винаходів або корисних моделей, то з часу видання патенту їх можна називати винаходами або, відповідно, корисними моделями. До видання патенту – це результати інтелектуальної творчої діяльності людини або власне технічні рішення. Право на ноу-хау виникає з моменту його належної охорони в таємниці. Таким чином, поняття «непатентований результат інтелектуальної, творчої діяльності» може бути ноу-хау за умови належного збереження його в конфіденційності.

Висновки. У результаті проведеного дослідження вважаємо, що поняття «непатентований винахід», «неохоронюваний винахід» вживати в юридичній науці не коректно, оскільки винахід має відповідати таким критеріям правової охорони: новизні, придатності до промислового використання та винахідницькому рівню. Крім того, в українському законодавстві, зустрічається поняття «корисна модель» і у разі відсутності патенту неможливо розрізнити винахід від корисної моделі. На нашу думку, непатентований результат інтелектуальної творчої діяльності належить до ноу-хау, якщо його автор вживає належних заходів щодо збереження результату в конфіденційності. У зв'язку з цим, за аналогією з такими непатентованими результатами, вважаємо можливим надання дозволу на використання ноу-хау за безпатентною ліцензією.

Список використаної літератури:

1. Бегова Т. Поняття «ноу-хау» і договір про його передання: монографія. Харків: Право, 2009. 160 с.
2. Капіца Ю., Шахбазян К., Махновський Д., Хоменко І. Трансфер технологій та охорона інтелектуальної власності в наукових установах: монографія / за ред. Ю.М. Капіці. Київ: Центр інтелектуальної власності та передачі технологій НАН України, 2016. 431 с.

3. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15.12.1993 р. № 3687-XII. Дата оновлення: 05.12.2012. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3687-12> (дата звернення: 25.03.2018);
4. Про затвердження Правил складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель: Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.01.2001 р. №22. Дата оновлення: 25.07.2011. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0173-01> (дата звернення: 25.03.2018).
5. Про затвердження Правил розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель: Наказ Міністерства освіти і науки України від 15.03.2002 р. №197. Дата оновлення: 25.07.2011. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0364-02> (дата звернення: 25.03.2018).
6. Цивільний кодекс України: від 16.01.2003 р. №435-IV. Дата оновлення: 07.03.18 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 25.03.2018).
7. Охорона інтелектуальної власності в Україні / С. Довгий, В. Жаров, В. Зайчук та ін. Київ: Форум, 2002. 319 с.
8. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т.6: Право інтелектуальної власності / за ред. проф. І. Спасиво-Фатєєвої. Серія «Коментарі та аналітика». Харків: ФО-П Лисяк Л.С., 2011. 592 с.
9. Коваль І. Захист прав у сфері промислової власності: проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування: монографія. Київ: НДІ ІВ НАПрН України, Лазурит-Полиграф, 2011. 320 с.
10. Коноваленко В. Операції с інтелектуальною соб-ственностью: оформление, налогообложение. Харьков: Центр «Консульт», 2007. 296.
11. Юридичні терміни. Тлумачний словник / В. Гончаренко, П. Андрушко, Т. Базова та ін.; за ред. В. Гончаренка. Київ: Либідь, 2004. 320 с.
12. Інтелектуальна власність: словник-довідник / За заг. ред. О. Святоцького: у 2-х т. Т. 2. Промислова власність / За ред. О. Святоцького, В. Петрова; уклад. Г. Добриніна, А. Кочеткова, Н. Мова та ін. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2000. 272 с.
13. Гарєєв Е. Правова охорона винаходів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2007. 24 с.
14. Податковий кодекс України: від 02.12.2010 р. №2755-VI. Дата оновлення: 27.02.2018. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 25.03.2018).
15. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 14.09.2006 р. № 143-V. Дата оновлення: 09.12.2015. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/143-16> (дата звернення: 25.03.2018).
16. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. №1560-XII. Дата оновлення: 18.12.2017. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення: 25.03.2018).
17. Право інтелектуальної власності: Академічний курс / О. Орлюк, Г. Андрушук, О. Бутнік-Сіверський та ін.; за ред. О. Орлюк, О. Святоцького. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. 696 с.
18. Прахов Б. Чи є ноу-хау об'єктом інтелектуальної власності. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2006. № 5. С. 22–25.
19. Дмитришин В. Розпрядання майновими правами інтелектуальної власності в Україні: навчальний посібник. Київ: Інститут інтелектуальної власності і права, 2008. 248 с.
20. Штумпф Г. Договор о передаче ноу-хау. Москва: «Прогресс», 1976. 376.
21. Чобот А. «Ноу-хау» и договор на его передачу: дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. Харьков, 1994. 177 с.
22. Меняйло Л. Передання прав на об'єкти інтелектуальної власності: конспект лекцій. Київ: ЗАТ «Інститут інтелектуальної власності і права», 2000. 224 с.

ДОВІДКА ПРО АВТОРА

Дмитренко Вікторія Вікторівна – старший викладач кафедри інтелектуальної власності і права Київського інституту інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія»; здобувач Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності Національної академії правових наук України

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Dmytrenko Viktoriia Viktorivna – Senior Lecturer at the Department Intellectual Property and Law of Kiev Institute of Intellectual Property and Law of National University “Odessa Law Academy”; Applicant of Scientific and Research Institute of Intellectual Property of the NALS of Ukraine

viktoriivadvv@gmail.com